

РОЗДІЛ 8. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.226

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.36>

ЗБРОЙНА АГРЕСІЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА/АБО ВОЄННИЙ СТАН В УКРАЇНІ ЯК НЕБЕЗПЕКА, ЯКА ЗАГРОЖУЄ, У СКЛАДІ КРАЙНЬОЇ НЕОБХІДНОСТІ

Андрусяк Г.М.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального правосуддя
та правоохоронної діяльності
юридичного факультету
Волинського національного
університету імені Лесі Українки*

Андрусяк Г.М. Збройна агресія російської федерації та/або воєнний стан в Україні як небезпека, яка загрожує, у складі крайньої необхідності.

У статті висвітлюється проблема розуміння небезпеки, яка загрожує, під час дії воєнного стану та збройної агресії російської федерації в Україні. Встановлено, що сама по собі збройна агресія російської федерації та введення в Україні режиму воєнного стану не дають підстав визнавати їх небезпекою, яка загрозувала, як первісного юридичного факту у складі крайньої необхідності. Констатовано, що небезпека, яка загрожує, повинна характеризуватися такою темпоральною властивістю, як її виникнення перед вчиненням вимушених дій особою, пов'язаних із заподіянням шкоди правоохоронюваним інтересам. У тому разі, коли порушується питання про наявність крайньої необхідності в діях особи, однак буде встановлено, що протиправні дії вчинені були ще задовго до виникнення небезпеки, яка загрозувала, слід констатувати, що стану крайньої необхідності на момент вчинення протиправних дій не було, а тому ст. 39 Кримінального кодексу України застосовуватися до цієї ситуації не може. Визначено, що сама по собі тимчасова окупація населеного пункту ще не свідчать про те, що існує небезпека заподіяння шкоди відповідним правоохоронюваним інтересам. Вказана обставина повинна отримати детальне пояснення в апеляційній / касаційній скаргах та досліджена в суді першої інстанції з урахуванням наявних у справі доказів. У разі, якщо під час наявності небезпеки, яка загрозувала, була вчинена певна дія, яка формально містить ознаки складу триваючого кримінального правопорушення (наприклад, зберігання вогнепальної зброї), однак на момент припинення злочинного стану особи така небезпека вже відпала, то слід констатувати, що небезпека перестала бути безпосередньою. Окрім того, для встановлення наявності небезпеки потрібно брати до уваги характер самої небезпеки. Якщо він суттєво змінився на момент припинення злочинного стану порівняно з вчиненням дій у стані крайньої необхідності, у результаті чого відпала необхідність у використанні, наприклад певних предметів, то слід констатувати відсутність стану крайньої необхідності. Розглядаючи питання про наявність в діях особи стану крайньої необхідності, слід визначати, чи не вчинені дії особи за наявності інших обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Йдеться, зокрема, про виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

Ключові слова: крайня необхідність, обставина, яка виключає кримінальну протиправність діяння, небезпека, яка загрожує, збройна агресія російської федерації, воєнний стан в Україні, незаконне поведіння зі зброєю, стримування або відсіч збройної агресії російської федерації, кримінальне провадження, судова практика, судові рішення.

Andrusiak H.M. Armed aggression of the Russian Federation and/or martial law in Ukraine as a threatening danger in the context of extreme necessity.

The article highlights the problem of understanding the threatened danger during the martial law and armed aggression of the Russian Federation in Ukraine. The author establishes that the armed aggression of the Russian Federation and the introduction of martial law in Ukraine do not give grounds to recognize them as an imminent danger as an initial legal fact within the scope of emergency. It is stated that the threatened danger should be characterized by such a temporal property as its occurrence before the person commits forced actions related to harm to the interests of law enforcement. If the question of the existence of extreme necessity in the actions of a person is raised, but it is established that the unlawful actions were committed long before the threatened danger, it should be stated that the state of extreme necessity did not exist at the time of the unlawful actions, and therefore Article 39 of the Criminal Code of Ukraine cannot be applied to this situation. It is determined that the mere temporary occupation of a settlement does not indicate that there is a danger of harm to the relevant law enforcement interests. This circumstance should be explained in detail in the appeal/cassation appeal and investigated by the court of first instance, taking into account the evidence available in the case. If, during the existence of the threatened danger, a certain act was committed that formally contains signs of an ongoing criminal offense (for example, possession of firearms), but at the time of termination of the person's criminal state, such danger had already disappeared, it should be stated that the danger was no longer immediate. In addition, to establish the existence of a danger, the nature of the danger itself must be taken into account. If it has significantly changed at the time of termination of the criminal state compared to the commission of actions in a state of extreme necessity, as a result of which there is no need to use, for example, certain items, then the absence of a state of extreme necessity should be stated. When considering whether a person's actions are in a state of extreme necessity, it should be determined whether the person's actions were not committed in the presence of other circumstances that exclude the criminal unlawfulness of the act. This includes, in particular, the fulfillment of the duty to protect the Motherland, independence and territorial integrity of Ukraine.

Key words: extreme necessity, circumstance that excludes criminal unlawfulness of an act, threatened danger, armed aggression of the Russian Federation, martial law in Ukraine, illegal handling of weapons, deterrence or repulsion of armed aggression of the Russian Federation, criminal proceedings, court practice, court decision.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення російської федерації (далі – рф) в Україну та введення на території нашої держави воєнного стану актуалізувало різноманітні кримінально-правові інститути, які були невитребувані або маловитребувані правозастосовною практикою – рідко застосовувалися практичними працівниками. Норма про крайню необхідність доволі нечасто застосовувалася під час кримінально-правової оцінки дій. Водночас ознайомлення з сучасною судовою практикою воєнного періоду дає змогу дійти висновку, що суди в багатьох випадках вирішують відповідні питання – чи вчинено певні суспільно небезпечні прояви у стані крайньої необхідності під час воєнного стану. Адже сам по собі воєнний стан є надзвичайною подією. Відповідно до законодавства України воєнний стан є особливим правовим режимом, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Метою статті є визначення збройної агресії та/або воєнного стану як небезпеки, яка загрожує, у складі крайньої необхідності.

Стан опрацювання проблематики. В Україні проблема кримінально-правової характеристики крайньої необхідності була предметом дослідження таких науковців, як А.О. Байда, Ю.В. Балулін, Н.В. Лісова, В.А. Мисливий, Т.Ю. Тарасевич, Т.І. Якімець та інші. Останні монографічні дослідження крайньої необхідності здійснювалися десятки років тому. Відповідно у них відсутня характеристика особливостей крайньої необхідності під час збройної агресії російської федерації та введення в Україні у зв'язку з цим режимом воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. В окремих кримінальних провадженнях небезпекою, яка давала право на спричинення шкоди у стані крайньої необхідності, сторона захисту, зокрема обвинувачений, намагалися довести факт збройної агресії рф, яка загрожувала спричиненням тяжких наслідків як для окремих осіб / групи осіб, так і для держави в цілому та / або воєнний стан. Так, вироком Святошинського районного суду м. Києва від 14.02.2023 у справі № 759/7753/22 громадянин України, член добровольчого формування територіальної громади (далі – ДФТГ), був визнаний невинуватим у пред’явленому обвинуваченні у незаконному придбанні та зберіганні бойових припасів, вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу (ч. 1 ст. 263 КК) [2]. Ці предмети обвинувачений отримав на початку повномасштабного вторгнення рф на територію України як член ДФТГ для використання в боях на Київщині та Чернігівщині.

Безпосередньо не посилаючись на ст. 39 КК, суд першої інстанції використовує термінологією, властиву фактичному складу крайньої необхідності. Зазначається, зокрема, що з огляду на необлаштованість кімнати для зберігання зброї у ДФТГ, у зберіганні обвинуваченим боєприпасів вдома існувала крайня необхідність, оскільки в день затримання він мав виїжджати з побратимами в Запорізьку область, для чого зберігав ці боєприпаси, аби мати змогу ними скористатися для захисту свого життя та життя побратимів. Свідок також надав показання, що у зберіганні обвинуваченим бойових припасів була крайня необхідність, оскільки це необхідно для захисту держави [2].

Водночас у ухвалі Київського апеляційного суду від 22.11.2023 та в постанові ККС ВС від 25.01.2025 невинуватість громадянина України у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК, обґрунтовується через фактичний склад крайньої необхідності. В цих рішеннях йдеться про те, що дії обвинуваченого самі по собі мають формальний характер порушення встановленого порядку поведінки із бойовими припасами та вибуховими речовинами, на які посилається сторона обвинувачення, однак, вказані дії вчинялися для досягнення значної суспільно корисної мети; за встановлених судом обставин було неможливо досягти зазначеної мети у даній обстановці без вчинення такого діяння обвинуваченим. На думку судів апеляційної та касаційної інстанцій, громадянином України було вжито заходів, які дають підстави обґрунтовано розраховувати на відвернення шкоди правоохоронюваним інтересам. У рішеннях підкреслюється, що дії обвинуваченого, які формально мають ознаки об’єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК, не можна ототожнювати з аналогічними діями в мирний час, оскільки вони були обумовлені воєнним станом та подіями, які відбувалися на час інкримінованого обвинуваченому кримінального правопорушення, і, відповідно, мали реальне підґрунтя [3; 4].

Фактично аналогічні дії обвинуваченого, який, за версією органу досудового розслідування, вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ст. 263 КК, досліджувалися і в іншій справі № 760/6265/22. Вироком Солом’янського районного суду м. Києва від 12.07.2022 особу було визнано винуватим та засуджено, зокрема, за ч. 1 ст. 263 КК [5]. Суд визнав доведеним, що обвинувачений незаконно придбав у нествановлених осіб і зберігав у себе вдома вогнепальну зброю, бойові припаси та вибухові речовини. Київський апеляційний суд скасував указаний вирок, ухваливши новий, яким призначив засудженому нове покарання, залишивши без змін вирок суду першої інстанції в іншій частині [6].

ККС ВС, констатувавши процесуальні порушення судом першої інстанції у частині судового розгляду за правилами, передбаченими ст. 349 КК, установив, що обвинувачений, хоча і визнав свою вину у вчиненні інкримінованого йому злочину, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК, однак надав показання щодо кримінального правопорушення, які суттєво відрізнялись від тих фактичних обставин, що були зазначені в обвинувальному акті і в подальшому визнані судом доведеними. Зокрема, обвинувачений вказав, що в березні 2022 р. працював на забезпечення сил територіальної оборони ЗСУ, зброю отримав від військових на блок-пості в Київській області з метою відсічі збройній агресії рф. Як зазначає ККС ВС у своїй постанові, вказані дії могли бути вчинені за умов, що мають ознаки стану крайньої необхідності. Врахувавши вказану обставину, а також взявши до уваги інші порушення матеріального та процесуального права, ККС ВС скасував рішення судів попередніх інстанцій та призначив новий розгляд в суді першої інстанції [7].

Тобто, на думку суду касаційної інстанції, формально незаконна поведінка обвинуваченого могла мати місце у стані крайньої необхідності. Проте, на відміну від попередньо розглянутого випадку, небезпека, яка загрожувала, в судових рішеннях судів першої, апеляційної та касаційної інстанції не конкретизована. У постанові ККС ВС можна почерпнути інформацію, що обвинувачений в період тимчасової окупації Київської області незаконно придбав (за версією сторони

обвинувачення) вогнепальну зброю та інші загальнонебезпечні предмети, без конкретизації того, в якому конкретно населеному пункті мали місце такі дії.

Під час повторного розгляду справи в суді першої інстанції на вказану обставину стосовно можливого вчинення протиправних дій у стані крайньої необхідності звернуто увагу не було, і обвинуваченого було визнано винуватим та засуджено за ч. 1 ст. 263 КК [8].

Коментуючи такий підхід в судовій практиці стосовно наявності крайньої необхідності в діях обвинуваченого, зауважимо, що збройна агресія РФ обґрунтовано визнана в цьому випадку небезпекою, яка загрожувала. Адже відповідна небезпека мала реальний характер, участь обвинуваченого в захисті Батьківщини мала місце стосовно конкретної та реальної небезпеки захоплення державної влади в Україні, а також заподіяння у зв'язку з цим непоправної шкоди конституційному ладу нашої держави, суспільним інтересам та інтересам окремих громадян України, які охороняються кримінальним законом. Звертаємо увагу на те, що момент розгляду кримінального провадження в суді у КК існувала самостійна обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння, фактичний склад якої безпосередньо передбачає ту ситуацію, яка була предметом судового, апеляційного та касаційного розгляду. Йдеться про обставину, передбачену ст. 43-1 КК.

Попри наявність такої обставини, ст. 43-1 КК застосована не була. Більше того, обґрунтовуючи те, що обвинувачений на момент вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК, перебував у стані крайньої необхідності, суд апеляційної інстанції мотивував своє рішення використанням термінології, яка вживається для позначення ознак такої обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, як виправданий ризик. Так, у судовому рішенні йдеться про те, що обвинувачений, вчиняючи формально кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 263 КК, фактично переслідував мету досягнення званої суспільно корисної мети. Про неї йдеться виключно у ст. 41 КК, в якій закріплено фактичний склад діяння, пов'язаного з ризиком.

Знову ж таки, суди під час ухвалення судових рішень, прийнявши правильне рішення, фактично допустили зміщення акцентів з однієї обставини на іншу, допустивши визначення однієї з них через наявність юридичних фактів та умов, що їх супроводжують, які включені у фактичний склад іншої самостійної обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння.

У двох попередніх випадках незаконні дії з загальнонебезпечними предметами мали місце під час дії воєнного стану. Однак, чи можна оцінювати як стан крайньої необхідності таку поведінку особи, яка у 2019 р., беручи участь як співробітник СБУ в бойових діях під час АТО та отримавши вогнепальну зброю, бойові припаси та вибухові речовини в порядку, передбаченому МВС, після повернення з зони проведення АТО, не здав бойові припаси до обласного управління СБУ, а почав незаконно зберігати їх вдома та які були вилучені в нього вже після введення воєнного стану в Україні. Вироком Личаківського районного суду м. Львова у справі № 461/3474/22 обвинуваченого було визнано винуватим та засуджено за ч. 1 ст. 263 КК [9]. Указаний вирок було залишено без змін Львівським апеляційним судом [10]. Як у вирокі суду першої інстанції, так і в ухвалі суду апеляційної інстанції питання про те, що обвинувачений перебував у стані крайньої необхідності, не вирішувалося.

Подавши касаційну скаргу на вказані судові рішення, захисник звернув увагу, зокрема, на те, що діяння обвинуваченого містить ознаки крайньої необхідності через введення в Україні воєнного стану. Відкидаючи такі твердження сторони захисту та залишаючи без зміни вирок судів попередніх інстанцій, ККС ВС вказав таке. Правом на заподіяння шкоди в стані крайньої необхідності особа може скористатися лише в тому разі, якщо в цій обстановці заподіяння шкоди є вимушеним, крайнім, останнім засобом усунення небезпеки. Одного лише виникнення небезпеки ще недостатньо для стану крайньої необхідності. Якщо в особі є декілька засобів (шляхів) усунення небезпеки, зокрема не пов'язаних із заподіянням шкоди охоронюваним законом відносинам, то це означає, що вона не перебуває у стані крайньої необхідності, а отже, і заподіяну нею шкоду не можна визнати правомірною. Разом із тим, це правило поширюється тільки на ті випадки, коли особа усвідомлювала наявність у неї декількох альтернативних способів усунути небезпеку (уникнути її), при тому, що не скористалася тими з них, які не пов'язані із заподіянням шкоди правоохоронюваним інтересам. Крайня необхідність припускає активну поведінку суб'єктам, доки існує стан крайньої необхідності.

ККС ВС, проаналізувавши обставини кримінального провадження, зауважив у своєму рішенні, що обвинувачений, який у травні 2019 р. привіз із собою до м. Львова придатні до стрільби

бойові припаси до військової вогнепальної нарізної зброї, не здав на виконання встановленого порядку, а залишив їх собі, внаслідок чого в такий спосіб незаконно придбав вказані бойові припаси та протиправно зберігав їх за місцем свого проживання до 01.03.2022, вчинив протиправні дії. ККС ВС не вбачає підстав вважати зберігання протиправно придбаних бойових припасів вчиненим у стані крайньої необхідності як до 24.02.2022, так і після початку широкомасштабної збройної агресії рф. У контексті приписів ст. 39 КК зберігання протиправно придбаних бойових припасів у квартирі, не було, за обставин цього провадження, вимушеним, крайнім й останнім засобом усунення тієї небезпеки [11].

Погоджуючись в цілому з означеним підходом про відсутність у діях обвинуваченого стану крайньої необхідності, слід додати, що небезпека, яка загрожує, повинна характеризуватися такою темпоральною властивістю, як її виникнення перед вчиненням вимушених дій особою, пов'язаних із заподіянням шкоди правоохоронюваним інтересам. У тому разі, коли порушується питання про наявність крайньої необхідності в діях особи, однак буде встановлено, що протиправні дії вчинені були ще задовго до виникнення небезпеки, яка загрозувала, слід констатувати, що стану крайньої необхідності на момент вчинення протиправних дій не було, а тому ст. 39 КК застосовуватися до цієї ситуації не може.

Вище розглядалися випадки, коли суд вирішив питання про те, що небезпека, яка може загрозувати, ще не виникла, а тому відповідні дії, які особа вважає такими, що вчинені в стані крайньої необхідності, не визнавалися такими, що вчинені за наявності фактичного складу цієї обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння. Водночас можуть мати місце й ситуації, коли передбачувані обвинуваченим дії як такі, що вчинені в стані крайньої необхідності, були вчинені вже після того, як відпала небезпека, яка загрозувала, відповідно й відсутній склад крайньої необхідності. Так, вироком Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 23.04.2024 у справі № 331/4514/23 [12], який був залишений без змін судом апеляційної інстанції [13], особу, який не був членом жодного воєнізованого або збройного формування, передбаченого законом, було визнано винуватим та засуджено за ч. 1 ст. 263 КК. Як встановлено судом першої інстанції, обвинувачений у березні 2022 р. незаконно придбав вогнепальну зброю та бойові припаси до неї, яку незаконно зберігав у своїй квартирі до 13.02.2023 (час проведення обшуку). З доказів, наявних у справі, вбачається, що він отримав загальнонебезпечні предмети з метою стримування та відсічі збройної агресії рф. Суд першої інстанції не знайшов доказів, які б свідчили про те, що обвинувачений на момент вчинення кримінального правопорушення перебував у стані крайньої необхідності [12].

У вирокі суду йдеться про те, що стан крайньої необхідності виникає, коли є дійсна, реальна, а не уявна загроза зазначеним інтересам. Якщо загроза охоронюваним інтересам може виникнути в майбутньому, діяння не може вважатися таким, що вчинено у стані крайньої необхідності. Однією з найважливіших умов правомірності акта крайньої необхідності є те, що за таких обставин небезпека не може бути усунута іншими засобами, тобто засобами, не пов'язаними із заподіянням шкоди іншим охоронюваним законом інтересам. Спосіб збереження охоронюваного законом інтересу за рахунок іншого повинен бути саме крайнім. Якщо для запобігання небезпеки, що загрожує, в особі є шлях, не пов'язаний із заподіянням шкоди, вона повинна обрати саме цей шлях. Інакше посилання на стан крайньої необхідності виключається [12].

Матеріалами справи встановлено, що обвинувачений розумів, що набув право володіння автоматом та патронами до нього у спосіб, який не передбачений чинним законодавством. Також, дослідженими доказами підтверджено, що зберігав він автомат тривалий час, у місці не пристосованому до цього (у ліжку), навіть після того, які лінія бойового зіткнення стабілізувалася і udało зупинити просування збройних сил рф у бік Запоріжжя. Однак, не зважаючи на викладені обставини, він продовжував зберігати автомат та боєприпаси до нього у порушення норм законодавства [12].

З огляду на викладене, суд не погодився, що обвинувачений діяв у стані крайньої необхідності, оскільки з плином часу, коли він продовжував зберігати зброю, загроза перестала бути безпосередньою, крім того, сам характер загрози суттєво змінився, і запобігти їй за допомогою використання стрілецької зброї (автомата та патронів до нього), через деякий час стало неможливо. Також, обвинувачений не є і не був учасником збройного, воєнізованого чи іншого безпекового формування [12].

Вважаємо такий підхід цілком слушним. Станом на момент виявлення вогнепальної зброї та бойових припасів в обвинуваченого (лютий 2023 р.) небезпека, яка б загрозувала, вже не існувала

(мається на увазі небезпека, яка могла б бути ліквідована з використанням вражаючих властивостей вогнепальної зброї, яка незаконно зберігалася обвинуваченим). Якщо на момент її придбання така небезпека існувала з урахуванням початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України, то на момент виявлення – відповідний факт безпосередньої небезпеки вже відпав. Тому й власне зберігання вогнепальної зброї та бойових припасів до неї слід вважати таким, що містить склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК.

В апеляційній скарзі захисника на вирок Іванківського районного суду Київської області від 08.06.2023 у справі № 366/1684/22, яким обвинувачений був засуджений за пособництво у заволодінні транспортним засобом, міні-трактором [13], одним із аргументів стосовно незаконності цього судового рішення, вказано на те, що суд першої інстанції не взяв до уваги ту обставину, що події мали місце у тимчасово окупованому населеному пункті на Київщині. Сам же обвинувачений разом з іншими особами, побачивши міні-трактор, вирішили захопити в його в себе в гаражі, щоб згодом віддати його власнику. Апеляційний суд, скасувавши вирок суду першої інстанції та призначивши в ньому новий судовий розгляд, акцентував увагу на тому, що вказані обставини, які могли б свідчити про вчинення дій у стані крайньої необхідності, не були досліджені судом [14]. Повторний розгляд цієї справи в суді першої інстанції ще триває.

Оцінюючи вказану ситуацію з точки зору наявності / відсутності фактичного складу крайньої необхідності, слід звернути увагу на те, що первісним юридичним фактом є наявність небезпеки, яка загрожувала. Ні в апеляційній скарзі, ні у вирокі суду першої інстанції не йдеться про те, яка сама небезпека спонукала обвинуваченого разом з іншими особами захопити міні-трактор. Сама по собі тимчасова окупація населеного пункту ще не свідчать про те, що існує небезпека заподіяння шкоди відповідним правоохоронюваним інтересам. Вказана обставина повинна отримати детальне пояснення в апеляційній скарзі та досліджена в суді першої інстанції з урахуванням наявних у справі доказів.

Висновки. Таким чином, доходимо висновку, що сама по собі збройна агресія РФ та введення в Україні режиму воєнного стану не дають підстав визнавати їх небезпекою, яка загрожувала, як первісного юридичного факту у складі крайньої необхідності. Аналіз судової практики дозволив зробити такі основні висновки:

1) небезпека, яка загрожує, повинна характеризуватися такою темпоральною властивістю, як її виникнення перед вчиненням вимушених дій особою, пов'язаних із заподіянням шкоди правоохоронюваним інтересам. У тому разі, коли порушується питання про наявність крайньої необхідності в діях особи, однак буде встановлено, що протиправні дії вчинені були ще задовго до виникнення небезпеки, яка загрожувала, слід констатувати, що стану крайньої необхідності на момент вчинення протиправних дій не було, а тому ст. 39 КК застосовуватися до цієї ситуації не може;

2) сама по собі тимчасова окупація населеного пункту ще не свідчать про те, що існує небезпека заподіяння шкоди відповідним правоохоронюваним інтересам. Вказана обставина повинна отримати детальне пояснення в апеляційній / касаційній скаргах та досліджена в суді першої інстанції з урахуванням наявних у справі доказів;

3) у разі, якщо під час наявності небезпеки, яка загрожувала, була вчинена певна дія, яка формально містить ознаки складу триваючого кримінального правопорушення (наприклад, зберігання вогнепальної зброї), однак на момент припинення злочинного стану особи така небезпека вже відпала, то слід констатувати, що небезпека перестала бути безпосередньою. Окрім того, для встановлення наявності небезпеки потрібно брати до уваги характер самої небезпеки. У разі, якщо він суттєво змінився на момент припинення злочинного стану порівняно з вчиненням дій у стані крайньої необхідності, у результаті чого відпала необхідність у використанні, наприклад певних предметів, то слід констатувати відсутність стану крайньої необхідності;

4) розглядаючи питання про наявність в діях особи стану крайньої необхідності, слід визначати, чи не вчинені дії особи за наявності інших обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Йдеться, зокрема, про виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України (ст. 43-1 КК).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://surl.li/aotqri> (дата зверн. 06.02.2025).

2. Вирок Святошинського районного суду м. Києва від 14.02.2023 у справі № 759/7753/22. URL: <https://surl.li/gkzlim> (дата зверн. 06.02.2025).
3. Ухвала Київського апеляційного суду від 22.11.2023 у справі № 759/7753/22. URL: <https://surl.li/tcqlrs> (дата зверн. 06.02.2025).
4. Постанова Верховного Суду від 25.01.2025 у справі № 759/7753/22. URL: <https://surl.li/mwsrps> (дата зверн. 06.02.2025).
5. Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 12.07.2022 у справі № 760/6265/22. URL: <https://surl.li/kjdcisy> (дата зверн. 06.02.2025).
6. Вирок Київського апеляційного суду від 08.12.2022 у справі № 760/6265/22. URL: <https://surl.li/vxhwjo> (дата зверн. 06.02.2025).
7. Постанова Верховного Суду від 04.05.2023 у справі № 760/6265/22. URL: <https://surl.li/irlfrm> (дата зверн. 06.02.2025).
8. Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 13.09.2023 у справі № 760/6265/22. URL: <https://surl.li/uiqqe> (дата зверн. 06.02.2025).
9. Вирок Личаківського районного суду м. Львова від 09.12.2022 у справі № 461/3474/22. URL: <https://surl.li/segjxj> (дата зверн. 06.02.2025).
10. Ухвала Львівського апеляційного суду від 28.03.2023 у справі № 461/3474/22. URL: <https://surl.li/ycotsf> (дата зверн. 06.02.2025).
11. Постанова Верховного Суду від 07.02.2024 у справі № 461/3474/22. URL: <https://surl.li/ydbhon> (дата зверн. 06.02.2025).
12. Вирок Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 23.04.2024 у справі № 331/4514/23. URL: <https://surl.li/sgfkcs> (дата зверн. 06.02.2025).
13. Ухвала Запорізького апеляційного суду від 02.09.2024 у справі № 331/4514/23. URL: <https://surl.li/mcztwd> (дата зверн. 06.02.2025).
14. Вирок Іванківського районного суду Київської області від 08.06.2023 у справі № 366/1684/22. URL: <https://surl.li/jukatw> (дата зверн. 06.02.2025).